

Muitalægje

čuvgetusa haleduvvidi sami gaskast.

Num. 4.

Juli manost 1874.

2be jalkodak.

Vuoinqalaš vuoigadvuotta Spanienest.

Lasse 3ad Nummeri.

Dam mi læp færtem muitalet vai lokke mataši maidegen oaidnet beluštussan dam mæddadussi, maid Isabella su čagjadattuvvum æljostes vimak giktui dakkat. Æska gukkis stoalotæme gæčeld sikke bapaj ja gonagasa bælest miedeti son dasa atte pavast occa, atte dat „basse duobmostuollo“ galgai asatuvvut Kastilieni. Atte dat i læm ansašet bassen goččujuvvut, dam mi læp juo oaidnam. Min aigasas čuvgijuvvum olbmuk logašegje daggar vuoigadvuoda sævdnadasa ačest boattam. Sikstus dat 4ad, gi dalle læi pavan Romast, buristrakkan arvedi maggar riggesvuoda ja famolašvuoda ajan dat basse duobmostuollo mati sudnji šaddat. Damditi son miedeti sagga mielastes dam gonagasa ja dronniga gaibadussi ja addi las bæive November manost 1478 gonagasi famo asatet guokte daihe golbma vuoinqalaš gocetægje, gæk galge mieta Spanien bargat duššadet moive ja čagjadattujume.

Mutto dronnig, gæn vaibmo i mattam vela vuittut dasa, atte garasvuodain ja godalemin mænnotet, vippadi ain pava asatusai ollašume oaidnem diti, mi buorrevuodain mataši gangijuvvut. Sevilla bispa goččotalai Katekismusa čallet, mi sistes galgai doallot katolikalaš osko valdoopa, ja buokrika bapak goččutalle angervuodain bargat

daidi didulašmættom judalažaidi čuvgetusa viggatet ja rikislaš ravagi ja sardnedæme bokte sin oapestet katolikalaš oskoi. Mutto dak oudiš garasvuoda bokte gažžuduvvum judalažak æi oro olost doattalam daid ravagid: dastgo 2 jage dastmanŋel, go bapak čilgitusa adde sin bargosek oudanæme birra, dalle oidnujuvvui, atte uccan judalažak legje vuittujuvvum katolikalaš oskoi. Ja de algi goavve. 17ad bæive September manost 1480 asatuvvujegje 4 dominikanarmunka duobmaren, ja goččutalle Sevilalai mannat amatfidnosek algatet.

Ođdabeive aige 1481 vuolgategje dak ođda duobmarak girjalaš goččoma, mansiste juokke okta baggijuvvui sist vækken vuodnet, vaidet ja giddavaldet juokkehaža, gutte varotuvvu čagjadadden, ja daidi, gæk mærruduvvum aige siste dovdstegje čagjadattujumesk, loppeduvvui suddoiandagassiaddujubme. Vaidalægjek æi darbašam obba namasekge vaidagi vuollai bigjat, ja farga botte maida nuft ollo vaidagak, atte lakkaviste i mattam šiettadet, gæk vaidum legje. Ašalaš i boattam aitus obba diettetge su vaidalægjes.

Dak duodaštusak, mak dokkalažžan adnujuvvujegje dasa, atte ašše vuollai oazžot gaddetuvvum judalažaid, legje nuft mærkalažak, atte mi færtijep soabmasid daina namatet. Jos gæn nuft bagjelest oidnujuvvui

lavardaga buttasæb baide, go æra beivi, de son læi ašalaš; jos bærijadakækked i oidnum gutte* nuft dola boaldemen su kiekkanestes, de son læi ašalaš; jos ovta bævdest čökkai judalažai guim daihe biergo borai daggar šivetest, maid judalaš læi njoovan, de son læi ašalaš; jos jabme basaduvvui liegaduvvum čacest, daihe jos jabme jamededin sæidnai čalmi jorgeti, daihe jos manaidi addujuvvejge judalaš namak, de læi ašše. Daina lagin færtijegje ollo mainetes olbmuk sin čuovvot dolli, gæk moivejægjen ja biedgestegjen lokkujuvvejge.

Dak ješvaldalaš duobmarak gærgatege ašid daggar gačoin, atte čielgaset mati oidnujuvvut, man uecan fuolla sist læi vuoigadvuoda mielde mænnotet. Guđad bæive Januar manost šadde juo guđas dubmijuvvum ællen boldut ja obba dam jagest boldujegje Sivillast 298 olbmu. Vela jabmekge, gæk ælle čalmi guim æi mattam dam duobmostuolo oudi boattet, roggujuvvejge havdin ja rubmašak boldujuvvejge. Daggar soaigos mænnotæbme i gavna lagašæmes gudege bakinlaš vuoigadvuodastge juobe kristalažast gukken.

Dam sæmma jagest (1481) gæpeduvvejge 15000 olbmu Sevillass njoammo davda bokte. Dat læi dego Ibmel moare čajatussan dai olmušlaš fastevuodai diti; mutto dat „basse vuoigadvuotta“ i hærganam ovtagæ čalmeravkalæme doarradallamest sin, gæk katolikalaš oskost æi læm. Maida æra sajin doarradallujuvvejge judalažak garra-set, ja dam jagest boldujegje ællen okti-buok 2000 olbmu ja 17000 æra rangaštusaidd gillajegje.

Hirbmat suorganæbme læi judalažaid valdam dam vaigades doarradallujume diti. mi oroi loapatet aigomen obba judalaš soga Spanienest. Soabmasak battarussi besse

dam „basse vuoigadvuoda“ oudast erit. Rika kassi ællo bođi luokkon dai duomoi gæčeld; dastgo dubmejuvvumi obmudak ali manai rika kassi. Pava asati dam sæmma jage Torkvemada oaiveduobmeren ja addi sudnji famo mielas mielde mænnotet judalažai guim. Daggar læi dam baldos vuoigadvuoda algo, mi golbma čuode jage sikke Spanienett ja Portugalast læ duhati mielde mainetes olbmuid dom ilbmai saddem.

Dam odđa lagadusa mielde galgai okti jagest, nammalassi guokte ļoudemuš sodnabæive fastost, juokke girkost lokkujuvvut okta asatus, man siste juokkehažimuitatuvvui dat basse gædnegasvuotta, atte almotet dam „basse vuoigadvutti“, jos guttege varotuvvu čagjaladden daihe moivejægjen vuoigalaš harrai. Bapak gildujegje suddo andagassi addemest dam olbmu, gutte illa læi su gaddoides almotet. Vaidet son læi gædnegas vaiko ječas ačæ daihe ædne, manna, boadnja daihe akka. Buok šlai vaidagak vuostaivaldujuvvujegje, go dušše hame diti legje vittanak namatuvvum, ja gutte læš šaddam vaidujuvvum, sudnji læi hui vaddes dam vuoigadvuoda gaccain bæssat, vaiko man vigetæbme lifči.

Čaccesullost Juni manost 1874.

Dat sakka læ vuigest gielldai čaða mannam, atte sameædnamest dal galgik soaltatak čallut. Jos dat læš nuft moft mi læp gullam, de dat sakka læ Varjagest riegdam ja vuolgatuvvum. Mi dattop damditi albmuga vuiget dam harrai. 16ad § mielde dam lagast, mi addujuvvum læ 12ad bæive Mai 1866 soattebalvalusa gædnegasvuoda birra, læ mæreduvvum, atte sameædnam hærraliedna læ bessujussi dam gædnegasvuodast. Nuftlakkai i mate sameædnamest

oktage soa
radigge da
læk dakk
aše birra c

Vuosta
mi muitalæ
læ nubbe v
min valdol
dastduokku
valusaidi, j
atte gonag
dam ærval
dittu dal v
min riki o
šaddaš go
mate gona
darro rad
færte gona
gullat su i
mærræda i
dat ja ma
buok ašin
Go mi læp
detam dar
kan, de d
raddebilin
rast, gi i
lavkem, i
mi juo ječ
men, de i
min gonag
læk vuost
nammalas
beli nama
Manthey,
hansen.

Rikal
maš dam
Rekegiagt

—
—

oktage soaltaten čallut nuft gukka go stuorradigge dam laga i nubbastutte. Ja dat i læk dakkum. Æmbo mi æp darbaš dam aše birra cælket.

Vuostas nummirest dam jakkudagast mi muitalæimek, atte darro stuorradigge dal læ nubbe vuoro dam nubbastusa mæredam min valdolakki, atte gonagasa raddebælek dastduokku galgik særvat stuorradigge arvalusaidi, ja dal mi mattep damge muiŋalet, atte gonagas i læk vela dalge miedetam dam arvalusa lakkan šaddat. Nuftlakkai dittu dal vissa, atte daggar lakka i šadda min riki oudalgo 1877 vuodalogost jos dat šaddaš goassege. Min valdolaga mielde i mate gonagas maidege mæredet alma su darro raddebeldes gulakætte. Daina lagin færte gonagas buok lakka arvalusai harrai gullat su raddebeldes oaivela oudal go son mæreda mak arvalusak lakkan galgik šaddat ja mak fast æi. Gonagas manna masa buok ašin su raddebeldes oaivela mielde. Go mi læp cælkam, atte gonagas i læk miedetam dam æska namatuvvum arvalusa lakkan, de dat arvadatta, atte ænaš oasse su raddebelin læmaš vuostai. Min oudiš hær-rast, gi i læm vela dalle raddejume sisa lævkem, i læk oasse dam arvalusast. Goas mi juo ječamek raddejume birra læp hallamen, de mi dattop lokkidasamek muiŋalet min gonaga dala raddebeli namaid. Guovtes læk vuost gæk statsministaren goččujuvvujek, nammalassi Stang ja Kjærulf. Æra raddebeli namak læ: Vogt, Essendrop, Segelcke, Manthey, Falsen, Helliessen, Holmboe ja Johansen.

Rikakasa sisaboatto ja olgusdakko læmaš dam goibma maŋemuš rekenastum nuft:

Rekegjagest 1872—1873	5,100,000 speise
— 1873—1874	5,455,000 speise
— 1874—1875	6,088,000 speise

Valdoolgusdagok dam jagest, man rekegjagest dal læ loapatam, læk luoto mielde naft:

Min gonagaslaš vissui daihe dallui	speise 121,769
Stuorradigge gæčeld	83,090
Gonagasa raddebælek ja raddejubme	220,933
Girko juogo doaimatusa vuolde	250,380
Lakkaaši ja lakkaollašuttem juogo doaimatusa vuolde	387,340
Rika siskaldas dile doaimatusa juogo vuolde	625,063
Ruttaja tuollogævatusa juoga vuolde	1,438,353
Gaddesoade doaimatusa doaimatusa juogo vuolde	1,207,710
Mærrasoade ja poastadoaimatusa juogo vuolde	1,410,358
Min rika gaskavuoda doaimatusaidi æra rikai guim	128,232
Goloidi, mak oudal æi mate arveduvvut	47,708
Gonagasa krunnidæme gæčeld	34,500
Statsministerammat	6,000
Balkalasek færæman slajast	167,000

Naft læk dak bagjel 6 million speise, mak dam rekegjagest galgik rikakasast vuolget, juokkaduvvam. Æreb dam summa læ stuorradigge miedetam, atte raddejubme galga rika ala loanas valdet bagjel 5 million (5,250,000) speise hoapost gærgatam diti daid ollo dollavavnaid, mak rakaduvvut galgik.

J. Sverdrup dærvasvuotta læ hegjusmam sagga dam maŋemuš aige. Damditi go min avisa i læk vela goassegen namatam dam olbma, de mi færtijep dal su birra muiŋalet, atte son gukka aige siste læmaš alelessi valjejuvvum stuorradiggai ja atte son veltakætte læ su stuorra addaldagaides guim vægjelæmus olmai darro stuorradiggest. Son læ alelessi bargam aive dam ala, mi albmugi galgaši læt avkalaš. Atte buok saji i

væje dæivan dam, mi vuokkasæmus lifçi, dat galle satta læt vejulaš, mutto atte su datto læmaš daðemielde go mi diettep alb-muga avkutet, dat almaken læ vassis. Doak-tarak læk lokkam, atte garra bargo læ su dærvasvuoda duššadišgoattam. Dal galgaši tuiska ædnami vuolget su dærvasvuodas diti. Damditi go buokak dittik su varetes olma-jen, de legje stuurradiggeolbmak gaskastæ-sek čoaggam 964 speise sudnji matkeruttan, mutto son læ biettalam daid vuostaivalde-mest.

Mi læp oudal juo muitalam, atte sagga hallujuvvu dam birra, atte jabmek galgik boldut ja nuflakkai heittut dat havdadam-vuokke, mi dam ragjai læ adnum. Dal mi mattep dam muitalusi lasetet, atte okta jabme juo læ boldum tuiskaædnam nam nubbe helludakbæive. Algo læ dakkum, audanæbme læ vassis, ige læš gukken dat aige, goas buok rikain jabmi boaldem šadda virulažžan.

— Darro avisak muitalek, atte Čaccesullu sunde J. Blackstad læ geččujuvvum same-ædnam hærran daihe amtmannen.

— Missionbispa Schreuder læ dal aibas ærranam darro missionsærvest, Sierra sær-ve dal læ sudnji čoaggemen aigaboado. Oudalest mi læp muitalam valdosuja dam ærranæbmai.

— Stuurradigge loapati su bargos 6ad bæive dam manost. Statsminister Stang loapati gonagasa bælest dam digge.

— Dat fæрте læt hækas gullat, atte ruo-sakæisar vielja bardne, gæn namma læ Ni-kolai læ giddavaldum damditi go suolan ja væralažžan læ gavdnum.

— Dagjagaš stuurradigge læ mærradam professor Friisi 800 speise jakkasaš balkan.

Olgoædnam ođđasak.

Frankrika. Oudeb nummirest mi

juo muitalæimek, atte Broglie su skippari-des guim læ færtem saje čakket æra radde-belidi Mak Mahoni. Dal oidnujuvvu, atte Mak Mahon læ stuurra bargo adnam radde-belid aldces gavdnam diti. Dat ođđa rad-dejubme orro aigomen oskaldasat Broglie luodaid čuovvot. Gambetta, gæn mi ouda-lest læp namatam, barga angeret luovos-vuoda ala, ja čuožota, alelessi dam, atto frankrikast i læk æra go republikanalaš rad-dejubme vejulaš. Dam sæmma dakka mai-da boares Thiers, gutte lokkujuvvu oaiva-læmus olbmai settui mailmest.

— Tuiska ædnam nam i læk dille buorra-nam girkodile harrai dambokte atte katoli-kalaš bapæk ja bispæk rangaštusa hastost naggijuvvujek gululašvuoda čajetet mailma-laš raddejegjidi. Nuft muitaluvvu, atte okta katolikalaš bappa, gutte biettali addemest dam latingilli čallujuvvum girkogirje radde-jegjidi šaddai sako bokte naggijuvvum dam dakkat, maid son dadde i miedetam. Bappa oaiveldi, atte dat girje læi girko oabme ja i læk ovtastge vuoigadvuotta girkest dam gaibedet. Dušše daid galle addi, mak tuiska gilli legje čallum. Go sakost i læm munne, de dubmijuvvui 4 manoi giddagassi ja go i velage vuollanam, de šaddai opped nubbe 4 manoi giddagassi. Moft ain aigušik suina rassat, dambe læš oaidnet. Tuiska ædnam katolikalaš albmuč læ dam muddui moara-tam raddejegji ala atte almos moive læ ba-latæmest. Rafe ja muosalašvuotta i mate læt gost jierbmalaš lagai bokte garčuduvvum luovosvuotta vailo.

 „Muitalægje“ matta dingujuvvut juokke poastarappe bokte, go jakku-dagast maksujuvvu guokte oarta ja gutta enkal.

Prentijuvvum F. Kjeldseth prentijumest.

Num. 5.

Vuoičalaš v
L

Go vaida
dat vaidujuvvu
juvvum æra
suollemas kæ
æraid oaidnet
fangagocetæg
gadvuoda osk
Dam dorvotes
muin ja gulak
dejægje san
dassaši go di
maid vittanak
dam birra, m
namaid i boa
ležže sardnun
dai su oudast
gaskast læi v
vittani duoda
de šaddai vit
adnujuvvum
Daggar suolle
vuoda čikkan
vuoigadvuoda
tuvvum, atte

Jos fang
ašalažžan, da
son viggai je
čiekkat — ja
son šaddai r